

Geriatrik Yaş Grubunda Yaygın Görülen Kronik Hastalıkların Bakımına Yönelik Yapılan Hemşirelik Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi

Fatma AKBULAK¹ , Gülçin ÇİMEN¹

¹İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul/Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, geriatri yaş grubunda olan bireylerde yaygın görülen kronik hastalıkları inceleyen, hemşirelik alanında yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla planlanmıştır. **Yöntem:** Çalışmamız retrospektif ve tanımlayıcı tiptedir. Çalışmanın verileri Eylül-Aralık 2022 tarihlerinde “Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖK)” veri tabanında “geriatri”, “yaşlı” ve “hemşirelik” anahtar kelimeleri kullanılarak toplanmıştır. Çalışmanın örneklemini araştırmacılar tarafından belirlenen dâhil etme ve dışlanma kriterleri sonucunda da 2012-2022 yılları arasında çevrimiçi tam metnine ulaşılabilen, kronik hastalıkları olan 65 yaş ve üstü geriatrik bireylerle çalışılan, hemşirelik anabilim dallarında yapılmış 27 lisansüstü tez (21 yüksek lisans, 6 doktora) çalışması oluşturmuştur. Araştırmada elde edilen veriler Microsoft Office Word 2007 programında tablo oluşturularak sayılar ile değerlendirilmiştir. Bu çalışmaya dâhil edilen tüm araştırmaların etik kurul onayının alınmış olmasına özen gösterilmiştir. **Bulgular:** Hemşirelik anabilim dallarında geriatrik yaş grubu/yaşlı bireylerle lisansüstü tezlerin sayılarının son 10 yılda (2012-2022) artış eğiliminde olduğu görülmüştür. Lisansüstü tezlerin %77,8’inin (n=21) yüksek lisans, %22,2’sinin (n=6) doktora tezi olduğu belirlenmiştir. Çalışmalar çoğunlukla Hemşirelik (%44,4) ve İç Hastalıkları Hemşireliği (%40,7) anabilim dallarında yapılmıştır. %37 ile Diyabet’in en çok çalışılan kronik hastalık olduğu görülmüştür. Çalışmaların yapılma amaçlarına bakıldığında %44,4 hasta deneyimlerini belirlemek, %18,5 eğitim etkinliğini değerlendirmek, %14,8 tutum ve davranışın etkisini incelemek olduğu belirlenmiştir. **Sonuç:** Yapılan lisansüstü tez çalışmalardan yüksek lisans tezleri çoğunlukla mevcut duruma yönelik tanımlayıcı, doktora tezlerinin müdahale içeren deneysel çalışmalar olduğu ve hasta deneyimlerini belirlemeye yönelik uygulamalar içerdiği belirlenmiştir. Ülkemiz de geriatrik yaş grubundaki nüfusun arttığı ve kronik hastalıkların da buna paralel olarak artış gösterdiği bir demografik toplum yapısı oluşmaktadır. Bu nedenle geriatri hemşireliği alanında daha fazla çalışma yapılması geriatrik yaş grubuna özgü bakım uygulamalarının geliştirilmesi önerilmektedir. **Anahtar kelimeler:** Geriatri, Hemşirelik, Yaşlı.

ABSTRACT

Aim: This study was planned to examine the postgraduate theses in the field of nursing examining the chronic diseases common in geriatric individuals. **Methods:** Our study is retrospective and descriptive. In order to reach the postgraduate theses, the Turkish National Thesis Database was searched using the words “geriatrics”, “elderly” and “nursing” between September and December 2022. As a result of the inclusion and exclusion criteria determined by the researchers, the sample of the study consisted of 27 postgraduate theses (21 master's and 6 doctorate) studies conducted in the departments of nursing, which were studied on geriatric individuals aged 65 and over with chronic diseases, between 2012-2022, the full text of which could be accessed online. Ethics committee approval was taken for all studies included in this study. **Results:** It has been observed that the number of postgraduate theses with geriatric/elderly individuals in nursing departments has tended to increase in the last 10 years (2012-2022). It was determined that 77.8% (n=21) of the postgraduate theses were master's and 22.2% (n=6) were doctoral theses. Studies were mostly conducted in the departments of Nursing (44.4%) and Internal Medicine Nursing (40.7%). Diabetes was found to be the most studied chronic disease with 37%. Considering the purpose of the studies, it was determined that 44.4% of the patients' experiences were determined, 18.5% of them were to evaluate the effectiveness of education, and 14.8% of them were to examine the effects of attitudes and behaviours. **Conclusion:** Among the postgraduate theses, it was determined that the master's theses were mostly descriptive of the current situation, while the doctoral theses were experimental studies that included interventions and included applications to determine patient experiences. In our country, a demographic society structure is formed in which the population of geriatric individuals increases, and chronic diseases increase in parallel. For this reason, it is recommended that more studies be conducted in the field of geriatric nursing and development of care practices specific to geriatric individuals. **Keywords:** Geriatrics, Nursing, Elderly.

Corresponding Author: Fatma Akbulak **Correspondence Adress** İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul/Türkiye Mail: fatma.akbulak@istun.edu.tr

Received: 17.01.2023; Accepted: 25.07.2023

Cite this article as: Akbulak F, Çimen G. Geriatrik Yaş Grubunda Yaygın Görülen Kronik Hastalıkların Bakımına Yönelik Yapılan Hemşirelik Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi. Medical Research Reports 2023; 6(3):115-125

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlılığı; “Çevresel faktörlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azalması” olarak tanımlamıştır (1). Yaşlanmayı etkileyen birçok faktör olduğundan yaşlılık; biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik ve kronolojik gibi farklı açılarda tanımlanmaktadır. DSÖ’ ye göre yaşlılık dönemi için kronolojik tanımlama dikkate alınmakta ve bu dönemi, “65 yaş ve üzeri” olarak kabul etmektedir (1,2).

Birleşmiş Milletler’ in Dünya Nüfus Beklentisi 2022 raporuna göre, dünyadaki yaşlı nüfusu oranı 2022 yılında %10 iken 2050 de %16 ‘ya ulaşacağı bildirilmiştir. 2050 yılına kadar, dünya çapında 65 yaş ve üstü kişilerin sayısının, 5 yaş altı çocukların sayısının iki katından fazla ve 12 yaş altı çocuk sayısının yaklaşık olarak aynı olacağı tahmin edilmektedir (2,3). Ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2021 yılı verilerine göre, toplam nüfusun %9.7’sini 65 yaş ve üzeri nüfus oluşturmuştur. 2025 yılında bu oranın %11, 2040’ta ise %16,3 olması beklenmektedir (4). Dünya ortalaması ile benzer oranlara sahip Türkiye’de geriatrik yaş grubundaki nüfus son beş yılda %24 oranında artış göstermiştir ve ülkemizde ki 65 yaş üstü nüfusun 2050 yılına kadar en fazla yükselmesi beklenen ülkelerden biri olduğu öngörülmüştür (4,5).

Geriatrik yaş grubunun nüfusundaki artış eğiliminin sonucu olarak, yaşa bağlı hastalıkların insidansının ve prevalansın da artması beklenmektedir (5). 65 yaş ve üzeri bireylerin sağlığı ve hastalıklarını ele alan geriatri bilim dalı kaliteli bir yaşlanma süreci oluşumunu destekler (6).

Geriatrik yaş grubunda yaygın görülen kronik hastalıklar; kardiyovasküler sorunlar, diyabet, Kronik Obstrüktif Hastalıklar

(KOA), kronik böbrek yetmezliği, nörodejeneratif hastalıklar olarak tanımlanmaktadır (7). Sık görülen kronik hastalıkların bası yararı, bulaşıcı hastalıklar, malnütriyon gibi hastaneye yatış gerektiren sorunlarında artışına neden olduğu da görülmüştür. Kronik hastalıkların sadece geriatrik yaş grubunun yaşam kalitesini etkilemekle kalmadığı aynı zamanda aile bireylerine ekonomik yük oluşturduğu ve toplum üzerinde sağlık bakım hizmetlerine yönelik politikalar oluşturmayı gerektirdiği bildirilmiştir (8). Geriatrik yaş grubunun demografik dağılımında hızlı ve yoğun artışı, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, sağlık bakım hizmetlerine olan ihtiyacı arttırmıştır. Bakımın temel uygulayıcısı olan hemşireler hem ülkemizde hem de dünyada yaşlı bireylere sunulan sağlık bakım hizmetlerinde önemli rol almaktadır. Toplumun bir parçası olan geriatrik yaş grubunda, yaşam kalitesinin korunması ve aktif bir yaşam sürdürebilmesinin sağlanması hemşirelerin temel görevi olmalıdır (9). Geriatrik yaş grubu ile çalışan hemşirelerin bu alanda deneyimli ve mesleki yeterliğinin olması bakımın bireye özgü ve birey merkezli olabilmesini kolaylaştırmaktadır (10,11). Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda geriatri alanında hemşirelerin geriatrik yaş grubuna özgü hemşirelik girişimlerini oluşturması adına geriatri hemşireliği araştırmalarına önem vermesi gerekmektedir. Bu bağlamda hemşirelik alanında yapılmış geriatrik yaş grubunun ele alındığı ve bu yaş grubunda yaygın görülen kronik hastalıkların incelendiği lisansüstü çalışmaları incelemek amacıyla çalışmamız planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi: Çalışmamız retrospektif ve tanımlayıcı tiptedir. Çalışmanın

Akbulak F, Çimen G. Geriatrik Yaş Grubunda Yaygın Görülen Kronik Hastalıkların Bakımına Yönelik Yapılan Hemşirelik Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi.

verileri Eylül-Aralık 2022 tarihlerinde “Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖK)” veri tabanında çalışmacıların belirlediği akış şeması dikkate alınarak, “geriatri”, “yaşlı” ve “hemşirelik” anahtar kelimeleri girilerek toplanmıştır. Araştırma Evren ve Örnekleme: Çalışmamızın evrenini, araştırmacılar tarafından belirlenen anahtar kelimeler kullanılarak veri tabanının da taranan tezler oluşturmuştur. Tezlerin örnekleme

grubunun 65 yaş ve üzeri olması ve en az bir kronik hastalığa sahip olması dahil etme kriterleri oluşturmuştur. Bu kriterler doğrultusunda 2012-2022 yılları arasında çevrimiçi tam metnine ulaşılabilen, kronik hastalıkları olan 65 yaş ve üstü bireylere çalışılan, hemşirelik anabilim dallarında yapılmış 27 lisansüstü tez (21 yüksek lisans, 6 doktora) çalışması oluşturmuştur (Tablo 1).

Tablo 1: Geriatrik Bireylerdeki Kronik Hastalıkların Bakımına Yönelik Yapılan Hemşirelik Tezleri

Yazar/yılı	Tez adı	Çalışmanın Tipi	Kronik Hastalık	Anabilim dalı
Ezgi Mutluay 2012(YL)	Geriatrik kanser hastalarında ağrı ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi	Tanımlayıcı	Kanser	Hemşirelik
Hatice Arısoy 2013(YL)	Yaşlı diyabetli hastaların hastalık ve sağlığa ilişkin tutumları	Tanımlayıcı	Diyabet	İç Hastalıkları Hemşireliği
Fatma Ayhan 2014(YL)	Hipertansiyonu olan ve olmayan yaşlılarda öfke durumlarının karşılaştırılması	Tanımlayıcı	Hipertansiyon	Hemşirelik
Gamze Ünver 2015(YL)	Osteoporoz tanısı almış yaşlı kadınlarda ağrı ve kırılabilirliğin incelenmesi	Tanımlayıcı	Osteoporoz	İç Hastalıkları Hemşireliği
Sevda Öztürk 2016(YL)	Giresun ili Keşap ilçe merkezinde yaşayan yaşlı bireylerde ağrı prevalansı ve ağrıyla baş etme yöntemleri	Tanımlayıcı	Ağrı	İç Hastalıkları Hemşireliği
Adile Savsar 2017(YL)	Diyabetik ayağı olan yaşlı hastaların sağlık inançlarının diyabet yükü üzerine etkisi	Tanımlayıcı	Diyabet	Hemşirelik
Buket Daştan 2017(YL)	Yaşlı diyabet hastalarının sorunlu alanları ve aile destek düzeyleri	Tanımlayıcı	Diyabet	İç Hastalıkları Hemşireliği
Dilek Karakaya Duman 2017(YL)	Geriatri kanser hastalarında ağrı ve günlük yaşam aktiviteleri arasındaki ilişki	Tanımlayıcı	Kanser	Hemşirelik
Canan Bozkurt 2018(YL)	Kronik obstrüktif akciğer hastalığı olan yaşlı bireylerde kırılabilirlik düzeyinin hastalığın kabulü üzerine etkisi	Tanımlayıcı Kesitsel	KOAH	İç Hastalıkları Hemşireliği
Cansu Kadriye Yeni 2018(YL)	Demans tanılı yaşlılar için aile yakınlarına verilen ev düzenleme eğitiminin düşmeleri önlemeye etkisi	Yarı Deneysel	Demans	Hemşirelik
Arzu Akbaba 2018(YL)	Yaşlı bireylerin akut koroner sendrom semptomlarına ilişkin bilgi ve tutumları	Tanımlayıcı	KAH	İç Hastalıkları Hemşireliği

Akbulak F, Çimen G. Geriatrik Yaş Grubunda Yaygın Görülen Kronik Hastalıkların Bakımına Yönelik Yapılan Hemşirelik Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi.

Çisem Çetin 2018(YL)	Kalp yetersizliği olan yaşlı bireylerde bağımlılık düzeylerinin düşme deneyimi üzerine etkisi	Tanımlayıcı	Kalp Yetmezliği	Hemşirelik
Yağmur Sönmez 2019(YL)	Diyabetli yaşlı bireylerde kırılabilirlik düzeyi ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin incelenmesi	Tanımlayıcı Kesitsel	Diyabet	Hemşirelik
Ümmügülsüm Arslan 2019(YL)	Yaşlı astım hastalarında uyku kalitesi ve yorgunluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi	Tanımlayıcı İlişkisel	Astım	Halk Sağlığı Hemşireliği
Merve Kalaycıoğlu 2019(YL)	İnsülin ve oral antidiyabetik kullanan diyabetli yaşlılarda hastalığa ilişkin tutum ve problem alanlarının karşılaştırılması	Tanımlayıcı	Diyabet	İç Hastalıkları Hemşireliği
Mustafa Turan 2019(YL)	Geriatrik diyabetik hastalarda nöropatik ağrı ile yaşam kalitesi arasındaki ilişki	Tanımlayıcı İlişkisel	Diyabet	Hemşirelik
Kübra Özkul 2019(YL)	Diyabetli yaşlılarda düşme korkusunun yaşam kalitesine etkisinin değerlendirilmesi	Analitik	Diyabet	Hemşirelik
Tesfu Gebreselassie Haben 2020(YL)	Kronik non-malign ağrısı olan yaşlı bireylerde aromaterapi el masajının ağrı düzeyi ve yaşamsal bulgulara etkisi	Randomize Kontrollü	Ağrı	İç Hastalıkları Hemşireliği
Sinem Kurtoğlu 2020(YL)	Tip 2 diyabetes mellituslu yaşlılarda kırılabilirlik ve öz-etkililiğin değerlendirilmesi	Tanımlayıcı	Diyabet	Gerontoloji Hemşireliği
Nermi Kök 2021(YL)	65 yaş üzeri kemoterapi alan kanser hastalarının semptom, semptom kümelemesi ve fonksiyonel durumlarının değerlendirilmesi	Tanımlayıcı	Kanser	İç Hastalıkları Hemşireliği
Murat Karadede 2021 (YL)	Tip 2 diyabetli yaşlıların oral antidiyabetik ilaçlar hakkında inançlarının ve sağlık okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi	Tanımlayıcı	Diyabet	İç Hastalıkları Hemşireliği
Özlem Özdemir 2013(Dr)	Diyabet ve hipertansiyonu olan yaşlı bireylerin ilaç tedavisine uyumlarında ev ziyaretlerinin etkinliğinin incelenmesi	Yarı deneysel	Diyabet	Halk Sağlığı Hemşireliği
Güler Duru Aşiret 2014(Dr)	Anımsama terapisinin alzheimer hastalarının bilişsel durumu, depresyon ve günlük yaşam faaliyetlerine etkisi	Deneysel	Alzheimer	İç Hastalıkları Hemşireliği
Merve Kolcu 2016(Dr)	Hipertansiyonu olan yaşlılara yönelik eğitimin yaşam kalitesi, ilaca uyum ve hipertansiyon yönetimine etkisi	Randomize kontrollü	Hipertansiyon	Hemşirelik
Figen Dığın 2018(Dr)	Koroner arter bypass sonrası telefonla hemşire danışmanlığının yaşlı hastaların otonomi düzeyine etkisi	Randomize kontrollü	KAH	Hemşirelik
Ayşe İnel Manav 2018(Dr)	Hafif düzeyde demansı olan yaşlılarda internet temelli videolarla birlikte anımsama terapisinin bilişsel durum ve apatiye etkisi	Randomize kontrollü	Demans	Ruh Sağlığı ve Hastalıkları
Tuğba Solmaz 2021(Dr)	Geriatrik hipertansif hastalarda tedaviye uyumda eğitim ve ilaç hatırlatıcı kol saatinin rolü	Randomize kontrollü	Hipertansiyon	Hemşirelik

Tez Değerlendirme Aracı: Araştırma verilerinin elde edilmesinde araştırmacılar

tarafından geliştirilen Tez Değerlendirme Aracı kullanılmıştır. Tablo 2' de tez özellikleri

Akbulak F, Çimen G. Geriatrik Yaş Grubunda Yaygın Görülen Kronik Hastalıkların Bakımına Yönelik Yapılan Hemşirelik Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi.

belirtilmiştir. Bu veriler doğrultusunda değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 2: Tezlerin tanımlayıcı özellikleri

	Sayı(n)	Yüzde (%)
Çalışma Türü		
Yüksek Lisans	21	77,8
Doktora	6	22,2
Anabilim Dalı		
İç Hastalıkları Hemşireliği ABD	11	40,7
Hemşirelik ABD	12	44,4
Halk Sağlığı Hemşireliği ABD	2	7,4
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD	1	3,7
Gerontoloji Hemşireliği ABD	1	3,7
Araştırmanın Tipi		
Tanımlayıcı	14	51,9
Kesitsel	2	7,4
İlişkisel	2	7,4
Deneysel	1	3,7
Yarı Deneysel	2	7,4
Randomize Kontrollü	5	18,5
Analitik	1	3,7
Kronik Hastalık		
Kanser	3	11,1
Diyabet	10	37,0
Hipertansiyon	3	11,1
KAH (Koroner Arter Hastalıkları)	3	11,1
Ağrı	2	7,4
Astım	1	3,7
Osteoporoz	1	3,7
Demans	2	7,4
Alzheimer	1	3,7

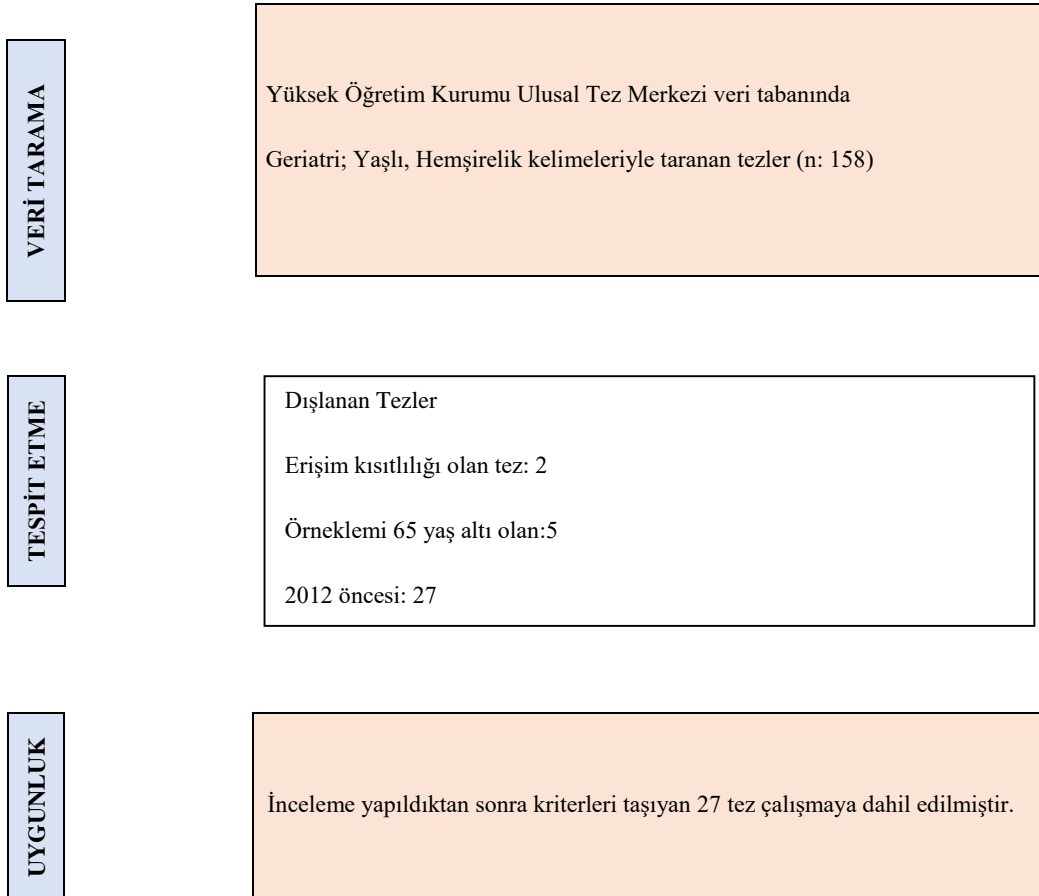
Akbulak F, Çimen G. Geriatrik Yaş Grubunda Yaygın Görülen Kronik Hastalıkların Bakımına Yönelik Yapılan Hemşirelik Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi.

KOAH (Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı)	1	3,7
Tezin Amacı		
Hasta deneyimlerini belirlemek	12	44,4
Eğitim etkinliğini incelemek	5	18,5
Tutum ve davranış etkisini incelemek	4	14,8
Terapi etkisini incelemek	1	3,7
Yaşam kalitesine etkisini incelemek	5	18,5

Tarama Stratejisi: Lisansüstü tezlere ulaşmak için Türkiye Ulusal Tez Veri Tabanının da anahtar kelimeler “geriatri”, “yaşlı” ve “hemşirelik” kullanılarak tarama yapılmıştır. Taramada yıl sınırlaması yapılmadan tüm

lisansüstü tezler taranmıştır. Kullanılan anahtar kelimeler ile 158 teze ulaşılmıştır. Tablo 3’deki akış şemasına göre araştırmamız kriterlerine uygun olan 27 tez çalışmaya dahil edilmiştir.

Tablo 3: Araştırma akış şeması

21 Yüksek Lisans Tezi
6 Doktora Tezi

Verilerin Toplanması: Tarama iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılmıştır. Çalışmada tezlerin incelenmesi, dahil edilme kriterlerine göre araştırmaya edilmesi, verilerin Tez Değerlendirme Formu'na kayıt edilmesi ile araştırmacılar tarama sürecinde ortaya çıkan farklılıkları karşılaştırmıştır.

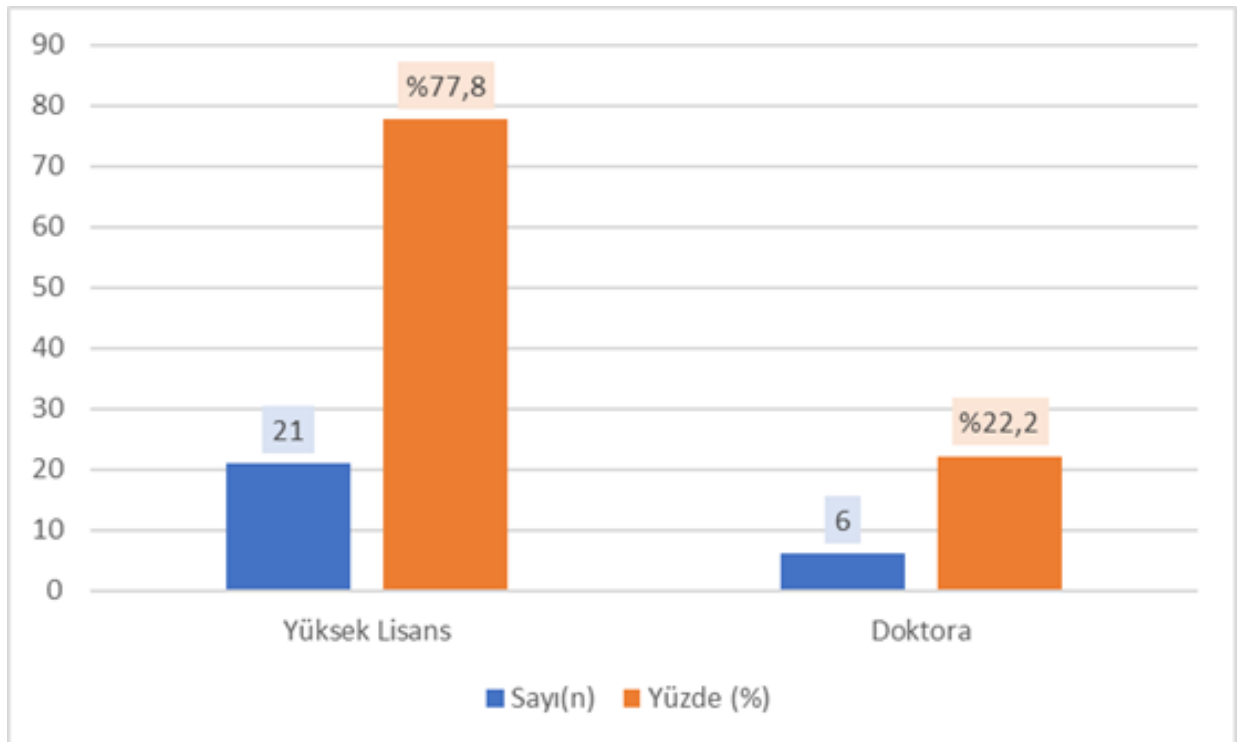
Verilerinin Değerlendirilmesi: Çalışmada yer alan tezlere ilişkin verilerin analizinde sayısal değerlendirmeler kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler Microsoft Office Word 2007 programı kullanılarak sayı ve yüzde olarak tablo biçiminde verilmiştir.

Etik Yönü: Çalışmaya dahil edilen tüm tezlerin etik kurul onayı olmasına dikkat edilmiştir ve araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. Bu doğrultuda etik kurul izni alınmasına gerek duyulmamıştır.

BULGULAR

Bu araştırmada incelenen hemşirelik tezleri 2012-2022 yılları arasındadır. Anahtar kelimeler ve araştırma kriterleri doğrultusunda yapılan incele sonucunda toplam 27 teze ulaşılmıştır. Araştırmaya dahil edilen 27 lisansüstü tez çalışmasının %22,2'nin (n=6) doktora, %77,8'nin (n=21) ise yüksek lisans tezlerinden oluştuğu belirlendi (Şekil 1).

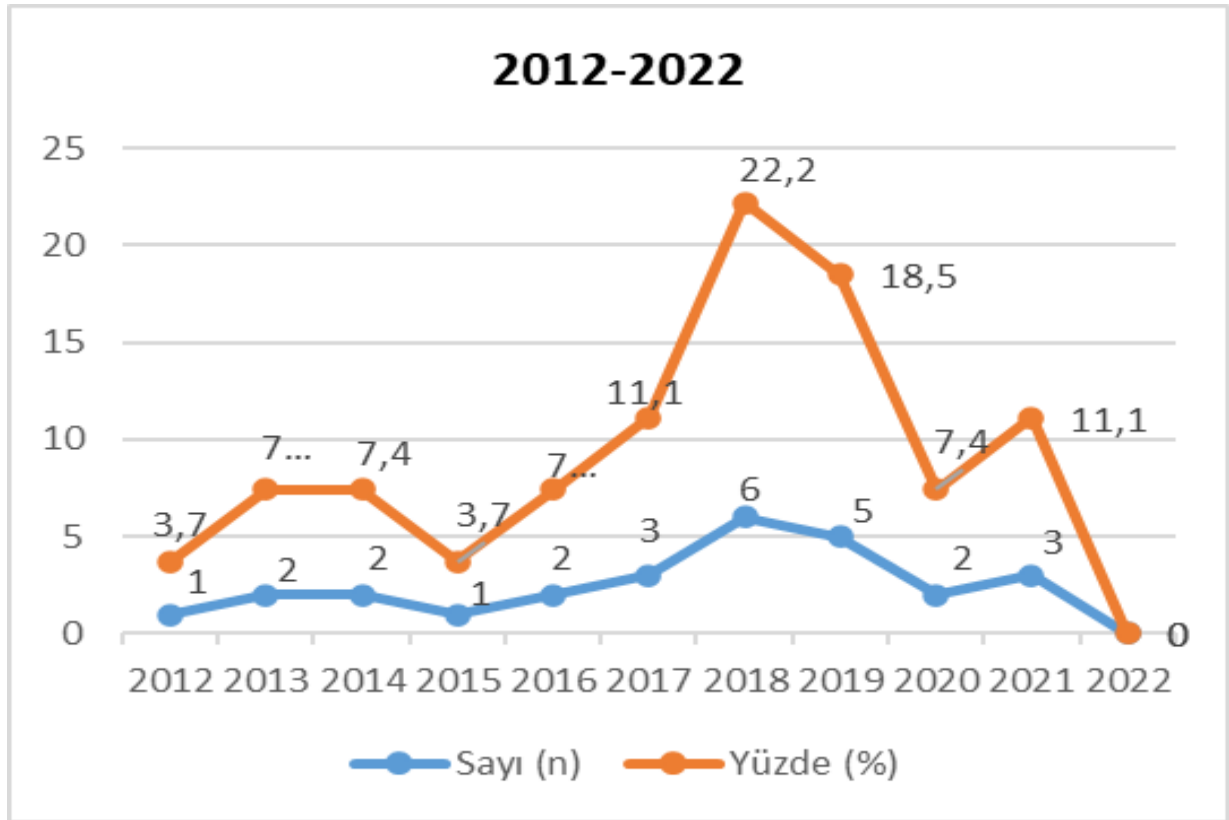
Şekil 1. Tezlerin türlerine göre dağılımı

Çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde; son on yılda geriatrik bireylerde kronik hastalıklara yönelik tezlerin artış gösterdiği ancak pandemi sürecinde (2020-21-

22) bir azalma olduğu görüldü. Değerlendirilen çalışmaların büyük çoğunluğunun (%22,2; n=6) 2018 yılında gerçekleştirildiği belirlendi (Şekil 2).

Şekil 2. Tezlerinin yıllara göre dağılımı

122

İncelenen çalışmaların %51,9'nun (n=14) tanımlayıcı olarak tasarlandığı saptandı (Tablo 2). Yapılan çalışmalar hemşirelik ana bilim dallarına göre incelendiğinde; ilk sırada Hemşirelik Anabilim dalı (%44,) yer alırken; sırasıyla İç Hastalıkları Hemşireliği (%7,4) ve Halk Sağlığı Hemşireliği (%18,6) ana bilim

dallarının takip ettiği görüldü. Tez çalışmalarında örneklem grubunu oluşturan kronik hastalıklara sahip geriatrik yaş grubu incelendiğinde Diyabet (%37) ile ilk sırada yer alırken, Kanser, Koroner Arter Hastalıklar (KAH) ve Hipertansiyon (HT) (%11,1) ile ikinci sırada yer almaktadır. Dünyada yaygın

görülen kronik hastalıklar ve mortalite nedenleri arasında yer alan hastalıklar yönüyle bakıldığında benzer özellikler göstermektedir. Tezler amaçları yönünden incelendiğinde en sık hemşirelik girişimlerinin hasta deneyimlerine (%44,4) olan etkisinin sonuçlarını gözlemleme, sonrasında hastalara uygulanan eğitimin etkinliğinin (%18,5) değerlendirmesi hedeflenmiştir (Tablo 2). Hemşirelerin bakımdan sonra en etkin olduğu alan olan hasta eğitimi açısından bu çalışmalar önem arz etmektedir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, 2012-2022 yılları arasında Ulusal Tez Merkezinde yer alan, geriatrik yaş grubunda yaygın görülen kronik hastalıkları inceleyen hemşirelik alanında yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yaş kronik hastalıkların ortaya çıkmasında değiştirilemeyen risk faktörü olarak kabul edilmektedir. Sağlıklı yaşlanma; yaş alma sürecinin getirdiği fonksiyon kayıpları ve yetersizliklerin en aza düşürüldüğü, fiziksel aktivitenin sürdürüldüğü, bilişsel ve mental sağlığın desteklendiği ve sistemik olarak kan basıncı, kan şekeri ve kan lipid düzeyinin kontrol altına alındığı ve kilo kontrolünün sağlandığı bir dönemi hedefler (12).

Geriatri bilimi yaş aldıkça işlevlerimiz ve yaşam kalitesini optimize etmeye ve morbidite azaltmaya odaklandı, ancak beklenen geriatrik yaş grubu popülasyonu kronik hastalıkların görülme yaşının kırklı yaşlara düşmesi nedeniyle sağlıklı yaşlanmadan bahsetmekte zorlanacağımızı düşündürmektedir (13).

Özellikle geriatrik yaş grubunda sağlıklı yaşlanmada önemli bir yere sahip olan kronik hastalıkların tedavisi ve bakım sürecinde hasta ve hemşire etkileşim halindedir. Uzun süreli ve sık tekrar eden hastane yatışları kronik hastalıkların yönetilmesi açısından yapılan çalışmalarda hemşirelerin de çalışmalara dahil edilmesi oldukça önemlidir (14). Geriatrik yaş

grubunda kronik hastalıkların yönetimi bir ekip işleyişi gerektirmektedir, tedavi ve bakım hasta merkezli olup aile ve politik yapıların da dahil olduğu bir süreci kapsar.

Yapılan lisansüstü tez çalışmaları incelendiğinde geriatrik yaş grubu hastalarda uygulanan hemşirelik girişimleri ve hastalara verilen eğitimlerin etkinliği incelenmiştir. Kronik hastalıklar yönünden incelendiğinde en fazla çalışılan hastalık grubunun diyabet olduğu ve hipertansiyon, koroner arter hastalıkları ve kanserin ikinci grupta yer aldığı görülmüştür. Zuhur ve Özpancar'ın yaptıkları kronik hastalıkların yönetimiyle ilgili literatür incelemesinde lisansüstü tezlerin ve makalelerin örneklemlerini büyük oranda diyabetli ve hipertansiyonlu bireyler oluşturmuştur (14). Türkiye Sağlık Araştırması 2016 verilerine göre ülkemizde 65 yaş üstü bireylerde en yaygın görülen kronik hastalıklar sıralamasında ilk sırada hipertansiyon sonrasında diyabet ve koroner arter hastalıkları yer almaktadır. Amerika Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezinin 2020 verilerine göre 65 yaş üstü bireylerde en az bir kronik hastalık sıralamasında hipertansiyon, obezite ve diyabet yer almaktadır. Yapılan lisansüstü tez çalışmalarının örneklem grubuyla benzerlik göstermektedir (15,16). Dünya ve ülkemizde kadınların erkeklere oranla daha uzun süre yaşadığı bu nedenle yaşlı popülasyonun da kadın cinsiyetinin daha fazla olduğu bildirilmiştir (17).

Son on yıllık süre içerisinde lisansüstü çalışmalarda örneklem olarak kronik hastalıklara sahip 65 yaş üstü bireylere yer verilmesinde artış olmuştur. Covid 19 pandemisi nedeniyle riskli grupta yer alan 65 yaş üstü bireyler son iki yılda bu alanda çalışma yapılmasını olumsuz yönde etkilediği düşünülmüştür.

İncelenen lisansüstü tezlere bakıldığında kronik hastalıklar ve geriatriyi ele alan İç Hastalıkları ve Halk Sağlığı Hemşireliği anabilim dallarında yapıldığı görülmüştür. Özellikle Avrupa ülkelerinde uzmanlık

Akbulak F, Çimen G. Geriatrik Yaş Grubunda Yaygın Görülen Kronik Hastalıkların Bakımına Yönelik Yapılan Hemşirelik Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi.

gerektiren geriatri hemşireliğinin ülkemizde de lisansüstü programlarda anabilim dalı olarak daha fazla yer alması 65 yaş üstü bireylerin arttığı Türk toplumunda sağlık bakım hizmetinin kalitesini korumasını sağlayacaktır (18).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak ülkemizde ve dünyada en az bir kronik hastalığa sahip geriatrik yaş grubundaki bireylerin sayısının her geçen gün artmakta olduğu; buna bağlı olarak hemşirelik bakımının bu gruba özgü geliştirilmesi alanda çalışmaların sayısının önemi artırmaktadır. Bu çalışmada hemşirelik alanında kronik hastalığa sahip geriatri yaş grubunun incelendiği lisansüstü tezlerin çoğunluğunu tanımlayıcı tipte çalışmaların oluşturduğu, girişimsel uygulama yapılan tez sayısının sınırlı olduğu görülmüştür. Geriatri hemşirelik alanında

literatüre daha fazla katkı sağlaması açısından; kronik hastalığa sahip bireylerle daha fazla hemşirelik girişiminin uygulandığı, kanıt düzeyi yüksek deneysel çalışmalara yer verilmesi önerilmektedir. Bu araştırmaların hemşirelik alanına olan katkısı göz önüne alındığında, kronik hastalıkların ele alındığı hemşirelik araştırmalarının arttırılması ve geriatrik yaş grubuna özgü hemşirelik girişimlerinin oluşturulması önerilmektedir.

Finansal Destek: Araştırmanın yürütülmesinden tamamlanmasına kadar herhangi bir aşamasında hiçbir şahıs, kurum ve kuruluştan finansal bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

1. Aging and health 2018 [Internet]. World Health Organization. [Kasım 2022'de alıntlandı]. Erişim adresi: <http://www.who.int/newsroom/factsheets/details/aging-and-health>, 2018.
2. World Population Perspect 2022 [Internet]. United Nations. [Kasım 2022'de alıntlandı]. Erişim adresi: <https://www.un.org/development/desa/pd/content/World-Population-Prospects-2022>
3. Top 10 causes of death 2018 [Internet]. World Health Organization. [Aralık 2022'de alıntlandı]. Erişim adresi: https://www.who.int/gho/mortality_burden_disease/causes_death/top_10/en/. 2018.
4. İstatistiklerle Yaşlılar 2021 [Internet]. Türkiye İstatistik Kurumu. [Aralık 2022'de alıntlandı]. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaşlılar-2021-45636>.
5. Runnels P, Muskin R, Ansah A, Penman J, Pronovost PA. Longitudinal, Relationship-Based Model for Managing Complex Chronic Disease in the Medicaid Population. *Popul Health Manag*, 2022;25(4):535-541. doi: 10.1089/pop.2022.0013.
6. Özcan M, Eröksüz BB, Sağır A, Yavuz BB. Geriatri Ekibiyle Yaşlıların Bakım Planının Yapılması. Yavuz BB, editör. *Kapsamlı Geriatrik Değerlendirme*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri, 2018;64-8.
7. Tchkonja T, Kirkland JL. Aging, Cell Senescence, and Chronic Disease: Emerging Therapeutic Strategies. *JAMA*, 2018;320(13):1319-1320. doi:10.1001/jama.2018.12440
8. Hajat C, Stein E. The global burden of multiple chronic conditions: A narrative review. *Prev Med Rep*, 2018;19:12:284-293. doi: 10.1016/j.pmedr.2018.10.008. PMID: 30406006; PMCID: PMC6214883.
9. Ekici E. Covid 19 Pandemisi Sürecinde Yaşlı Bireylerin Bakım Yönetimi. *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2020;3(3) 145-152
10. Valcarengi RV, Lourenço LFL, Siewert JS, Alvarez AM. Nursing scientific production on health promotion, chronic condition, and aging. *Rev Bras Enferm*, 2015;68(4):618-25. doi: <http://dx.doi.org/10.1590/0034-7167.2015680419i>
11. Tang V, Siu PKY, Choy KL. An adaptive clinical decision support system for serving the elderly with chronic diseases in healthcare industry. *Expert Systems*, 2019; 36:e12369. <https://doi.org/10.1111/exsy.12369>
12. Rudnicka E, Napierała P, Podfigurna A, Męczekalski B, Smolarczyk R, Grymowicz M. The World Health Organization (WHO) approach to healthy ageing, *Maturitas*, 2020; 39: 6-11. <https://doi.org/10.1016/j.maturitas.2020.05.018>.
13. Davide L, Vetrano A, Foebel D, Marengoni A, Brandi V, Collamati A, Heckman AG, Hirdes J, Bernabei R, Onder G. Chronic diseases and geriatric syndromes: The different weight of comorbidity, *European Journal of Internal Medicine*, 2016;27:62-67. doi.org/10.1016/j
14. Zuhur Ş, Özpancar N. Türkiye'de kronik hastalık yönetiminde hemşirelik modellerinin kullanımı: sistematik derleme. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 2017;19(2): 57-74.
15. Sofulu F, Uran BN, Avdal E, Tokem Y. COVID-19 Salgınında Kronik Hastalıklarda Hemşirelik Yönetimi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2020; 5(2): 147-151.
16. Tezcan N. Türkiye'de 65 Yaş ve Üstü Yetişkinlerin Sağlık Sorunları Açısından Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2020;13:72.
17. Erol S. Yaşlı Kadın Sağlığı ve Hemşirelik Yaklaşımları. *Haliç Üniv Sağ Bil Der*, 2021; 73-86.
18. Genç B, Açıkgöz EN, Çelik M, Koç A, İnkaya BV. Türkiye'deki Hemşirelik Bölümlerinde Lisans ve Lisansüstü Eğitimde Verilen Geriatri Hemşireliği Dersinin İncelenmesi. *Medical Research Reports* 2022; 5(1):19-26. <https://doi.org/10.55517/mrr.1077379>